

Twee jaar melken

Melkveehouders in Europa produceren alweer bijna twee jaar zonder melkquotum. De melkplas groeide fors, maar in veel landen zijn (nieuwe) beperkingen ontstaan. Voor de forse groeiers is het nu zaak om het vizier te richten op optimalisatie.

TEKST TIJMEN VAN ZESSEN

‘Ik vergelijk de overgang naar het quotumloze tijdperk wel eens met het bezoek aan een verjaardag. Je gaat er met een goed humeur naartoe, maar als je er eenmaal bent, blijkt het toch niet zo gezellig.’ Aan het woord is Jelle Zijlstra, melkveehouderij-econoom aan Wageningen Universiteit. Zijn analyse van de eerste quotumloze jaren is voor veel melkveehouders herkenbaar. Er werd uitgekeken naar de datum van 1 april 2015, door sommigen zelfs bejubeld als ‘bevrijdingsdag’. Maar nu het stof na twee hectische jaren vol onzekerheid is neergedaald, is niet iedereen onverdeeld positief.

Zijlstra neemt twee cruciale ontwikkelingen waar. ‘De melkprijsdaling was door veel boeren al wel ingecalculeerd. Iedereen ging ervan uit dat het aanbod aan melk zou stijgen. Maar de fosfaatwetgeving kwam voor menigeen als een verrassing. Het zet Nederlandse melkveehouders tijdelijk op achterstand, bezorgt hen een nadelige concurrentiepositie. In andere Europese landen bestaan ook beperkingen, maar die zijn minder heftig.’

Kosten terugschroeven

In twee jaar tijd is de melkplas in de Europese Unie met 3,20 procent gegroeid. De groei per land is weergegeven op de landkaart op pagina 7. Daaromheen staan enkele voorzitters van EDF (European Dairy Farmers) die vertellen hoe het de sector in hun land is vergaan.

In 2016 werd de groei in Europa aanmerkelijk afgeremd doordat melkrijzen fors onderuitgingen. De groei in de totale EU kwam uit op 0,4 procent, maar de verschillen tussen landen zijn groot. In landen met een lage kostprijs, zoals Ierland en Tsjechië, bleef de melkplas groeien. Tom Dunne, voorzitter van de Ierse tak van EDF, is daarover niet verrast. ‘De meeste melkveehouders in Ierland hebben geen verlies hoeven incasseren, in 2015 lag de melkprijs op 27 euro per honderd kilo melk, ongeveer gelijk aan de kritieke melkprijs in Ierland. Een beperkt aantal bedrijven kon niet aan de verplichtingen voldoen, maar de meeste hebben de kosten verder teruggeschroefd.’

Deze nieuwe realiteit is volgens de Deense EDF-voorman Jac Broeders niets meer of minder dan gezonde economie. ‘In Denemarken en in Zweden is de kostprijs ook flink omlaag gebracht. Er is niets zo gezond als produceren voor de wereldmarkt en niet afhankelijk zijn van subsidies. De wereldmarkt heeft ook moeten wennen aan een Europa zonder melkquotum. Dat heeft anderhalf jaar geduurd en dat was een moeilijke periode waarin veel Deense bedrijven failliet gingen, maar de markt stabiliseert zich nu weer, het komt goed’, zegt Broeders.

FRANKRIJK -2,25% HERMJAN DARWINKEL

‘Bij ons in Frankrijk hebben de zuivelafnemers het quotum hervat. De vorm waarin varieert per fabriek, de meeste werken met een contract. Soms zijn contracten verhandelbaar, maar vaak is dat niet zo eenvoudig. De lage melkprijs heeft er flink ingehakt, veel Fransen vragen zich af of ze hun energie niet beter in de akkerbouw poot van het bedrijf kunnen steken.’

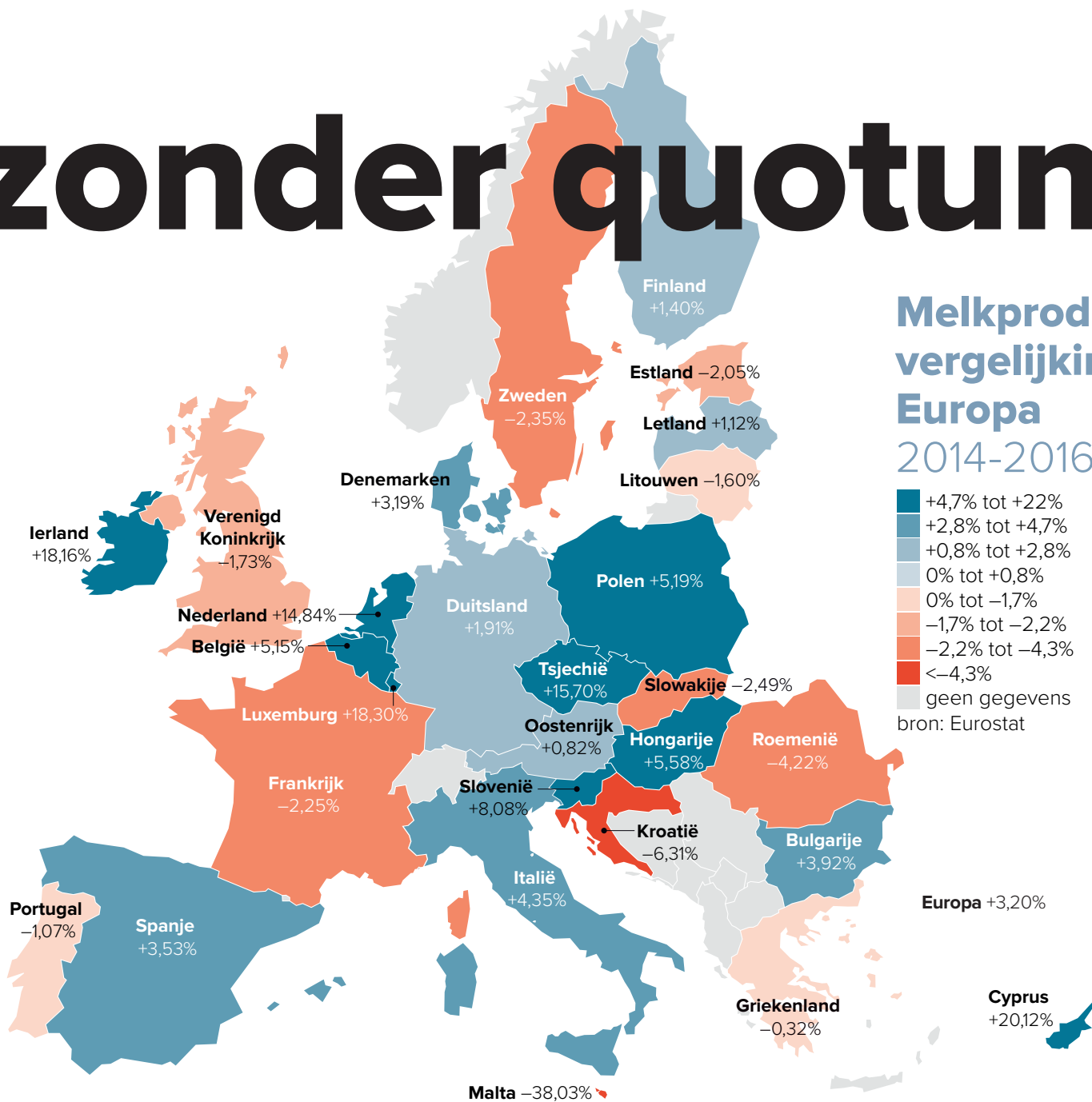

DENEMARKEN +3,19% JAC BROEDERS

‘In Denemarken mag je produceren wat je wilt, mits je daar mestafzet of land voor hebt geregeld. Inclusief jongvee komt dat grofweg neer op 15.000 kilo melk per hectare. De Deense melkveehouder wil niet terug naar de melkquotering, er is niks gezonder dan produceren voor de wereldmarkt. Als wij de liters niet produceren, produceert Australië of Nieuw-Zeeland ze wel.’

zonder quotum

Melkproductie- vergelijking Europa 2014-2016

IERLAND +18,16%
TOM DUNNE

'De productie in Ierland is snel gegroeid, we hebben ons jarenlang voorbereid op het einde van de quotering. Veehouders hebben nu de kans om toe te werken naar een optimale productie per koe of per hectare. Het quotum zorgde voor veel inefficiëntie en extra kosten. Beschikbaarheid van grond is in Ierland de nieuwe beperkende factor, zeker op de bedrijven met een voorjaarskalvende veestapel.'

NEDERLAND +14,84%
ANNETTE VAN VELDE

'Onze vaste kosten in Nederland zijn gemiddeld flink gestegen, omdat er is voorgesorteerd op het einde van het melkquotum. Er is veel geïnvesteerd in huisvesting en grond. Het duurt een aantal jaren voordat die kosten weer omlaag zijn gebracht. Tussen bedrijven bestaan onderling wel grote verschillen; wie de grootste risico's heeft genomen, komt nu het snelst met de vingers tussen de deur.'

ITALIË +4,35%
ELISABETTA QUAINI

'Het quotum is ook in Italië afgeschaft, maar dat betekent niet dat we vrij kunnen produceren. De zuivelverwerkers reguleren de melkaanvoer. Veel Italiaanse melk komt terecht in regionale producten, zoals de Parmezaanse kaas 'Parmigiano Reggiano'. De producenten beschermen hun markt door overproductie te vermijden. Enkele fabrieken nemen wel extra melk af, maar betalen er een lagere prijs voor.'

In Nederland duurde het quotumloos melken feitelijk amper honderd dagen. Op 2 juli 2015 werd er een stelsel van fosfaatrechten aangekondigd. Volgens Annette van Velde, voorzitter van de Nederlandse EDF-club, zorgen de fosfaatrechten inderdaad voor ongelijke concurrentie. 'Vergeet alleen niet dat we dat nadeel tijdens de quotering ook hadden. De quotakosten waren in Nederland dubbel zo hoog als elders in Europa. De nieuwe situatie betekent een extra uitdaging.'

Het meest kritische geluid over het melken in een nieuwe realiteit komt van de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV). Voorzitter Harm Wiegersma noemt de afschaffing van de melkquotering nog steeds een historische vergissing. 'Wij waarschuwden in 2007 al voor de gevolgen van melken zonder quotum. De lage melkprizen, het doorbreken van milieugrenzen, onze voorspellingen zijn uitgekomen.'

Wereldwijd hoog aanbod zuivel

De crisis op de zuivelmarkt staat volgens Carlos Martin Ovilo echter los van het afschaffen van de melkquotering. Martin Ovilo is directeur-generaal landbouw en plattelandontwikkeling bij de Europese Commissie. 'Het wereldwijde hoge aanbod van zuivel is de voornaamste oorzaak van de lage prijzen. De belangrijkste melkproducerende landen leverden meer melk dankzij de hoge zuivelprijzen en goede weersomstandigheden in de voorliggende jaren.' Die hoge melkaanvoer in combinatie met een terugvallende vraag uit landen als China en Rusland

verstoorde de zuivelmarkt, stelt de directeur-generaal. Pieter Willem Blokland, onderzoeker bij het Landbouw Economisch Instituut (LEI) en Klaas Johan Osinga, zuivelmarktkenner bij LTO, onderschrijven die lezing. Ook Osinga weerspreekt een samenhang tussen de lage melkprijs en de afschaffing van het melkquotum. 'Het einde van de melkquotering was de laatste stap in een proces dat al in 2004 in gang is gezet. Vanaf dat jaar is de minimum melkprijs teruggeschroefd van 28 cent per liter naar 21 cent.' Daarnaast zijn sinds die tijd importtarieven verlaagd en exportsubsidies afgeschaft, zegt Osinga. Volgens Blokland is twee jaar bovendien een te korte periode om een statistische analyse te maken van het quotumloos melken. Wel valt hard te maken hoe sterk de Nederlandse wens was om meer te melken. De investeringen in grond en stallen nam vlak voor het einde van de quotering een enorme vlucht. 'Daardoor stegen de vaste kosten, die in Nederland toch al fors waren', weet Blokland. Het verklaart mede waarom boeren bij de lage melkprijs bleven melken: er moest geld op tafel komen voor rente en aflossing.

Toe aan stabiliseren

De melkaanvoer steeg ook doordat het in een quotumloos tijdperk eerder lucratief is om de melkgift per koe te stimuleren. Dit principe houdt volgens Jelle Zijlstra ook stand binnen het stelsel van fosfaatrechten. 'Natuurlijk zijn de laatste liters duur, maar ten opzichte van het quotumtijdperk ligt de optimale melkproductie per koe

EMB, DDB en NMV streefden naar flexibel melkquotum

Zowel de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) als de European Milk Board (EMB) en de Dutch Dairymen Board (DDB) streefden naar een flexibel melkquotum. Sieta van Keimpema is vicevoorzitter van EMB en voorzitter van de DDB. Een flexibel

melkquotum is volgens haar nu een gepasseerd station. Ze pleit voor extra crisisinstrumenten die het mogelijk maken veehouders vrijwillig minder melk te laten produceren: 'Dat voorkomt in tijden van overschotten een ineenstorting van de markt.'

Van Keimpema signaleert in twee jaar quotumloos melken een uitholling van melkveebedrijven die door hoge vaste lasten noodgedwongen nog meer gingen melken om aan rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen.

Snelheid in groei verraste zuivelsector

In twee jaar tijd is de Belgische melkplak met zes procent gegroeid. De omvang van het gemiddelde bedrijf is nog harder toegenomen: in 2014 molk een Belgisch bedrijf 420.000 kilo per jaar, vorig jaar was dat 500.000 kilo, een groei van 18 procent. 'Zo'n sterke groei hebben we in België niet vaak meegemaakt', zegt Renaat Debergh namens de Belgische Confederatie van de Zuivelindustrie (BCZ). 'Maar er is in België goed op geanticipeerd. Tussen 2010 en 2014 investeerde de sector 550 miljoen euro in de verwerkingscapaciteit.'

De Nederlandse evenknie van BCZ, de NZO, had de eerste twee quotumloze jaren ook gerekend op een uitbreiding van de melk-

plak. 'In Nederland, België en Ierland kwam de groei wel verrassend snel', stelt NZO-woordvoerder René van Buitenen. Friesland-Campina kon de hoge melkaanvoer nauwelijks aan en moest logistieke maatregelen treffen. Ook Nederlandse zuivelondernemingen investeerden fors in uitbreiding van de verwerkingscapaciteit. Komt die ruimte niet voor een deel leeg te staan nu de fosfaat-rechten de productie beperken? Van Buitenen denkt van niet: 'De zuivelsector wist dat de melkveehouders binnen de randvoorwaarden van het milieu moeten produceren. Fosfaat is de eerst limiterende grens gebleken, maar geloof me maar, die investeringen zijn geënt op de lange termijn.'

Jelle Zijlstra, melkveehouderij-econoom WUR:
'De melkrijdsdaling was ingecalculleerd.
Maar de fosfaatwetgeving kwam wel als een verrassing'

over het algemeen een stuk hoger. Je hoeft niet te investeren in productierechten, dus is extra krachtvoer geven langer interessant.' Zeker op fors gegroeide bedrijven hangt het perspectief nu af van het wel of niet kunnen optimaliseren van de bedrijfsvoering. Zijlstra: 'Op een bedrijf met 150 koeien kun je heel wat verdienen als je een cent van de kostprijs kunt afknabbelen, of een cent extra omzet kunt winnen.'

Tendens naar optimaliseren productie

Ook in België komen veel bedrijven stilaan toe aan een fase van stabiliseren. De sterke groei van de afgelopen twee jaar zal volgens Boerenbond-adviseur Roel Vaes niet doorzetten. 'Ook in het postquotumtijdperk zien we beperkingen van de melkproductie, zoals grond, milieudoelstellingen en arbeid.' Veehouders benutten hun stalruimte optimaler dan in het verleden om zo vaste kosten te drukken, stelt Vaes vast. Evenals Zijlstra ziet hij de trend van productieverhoging per koe. 'Op veel bedrijven is er nog marge om te groeien in melkproductie. Maar na een periode van maximaliseren is optimaliseren nu meer het sleutelwoord. Ik weet dat er voorlichters zijn die focussen op meer liters per koe, maar als je de optimale productie per koe hebt bereikt, is harder melken niet meer interessant.' Die optimale productie kan voor het ene bedrijf uitkomen bij 10.000 kilo melk per koe, waar het andere bedrijf meer rendement maakt bij een productieniveau van 9000 kilo melk per koe.

Rick Hoksbergen, de voorman van Alfa Accountants, onderschrijft de tendens naar meer melk per koe, het meer benutten van productiemiddelen (grond, stallen), maar

vooral het optimaliseren van de productie. 'Nederland heeft een te sterke focus op zo veel mogelijk liters melk per kilo fosfaat. Ik ken bedrijven die 150 kilo melk per kilo fosfaat produceren en bedrijven die 200 kilo melk per kilo fosfaat produceren, maar per kilo fosfaat er evenveel aan verdienen. Dan heeft die laatste 50 kilo geen meerwaarde.'

Melken in de Champions League

De lage melkrijds heeft veehouders de afgelopen twee jaar bewuster gemaakt van het belang van rekenen aan rendement. Pierre Berntsen, directeur agrarische bedrijven bij ABN Amro, verwacht dat deze trend doorzet. 'De kunst is om met dezelfde liters meer te verdienen. Niet denken in meer, maar in beter melken. Dat betekent goed op de koeien passen, technisch scherp draaien en de kostprijs niet uit het oog verliezen. Zie het maar als spelen in de Champions League.' |

Samenvatting

- De lage zuivelrijds staan volgens zuivelspecialisten en LTO los van de afschaffing van het melkquotum.
- Meer melk per koe is interessant, maar tot een zeker optimum.
- Na een periode van groei is nu optimalisatie van het bedrijf noodzakelijk.
- Fosfaatquotering zet Nederlandse melkveeouders op achterstand.